

مطالعه مدل معادلات ساختاری پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی در جانبازان و معلولان ورزشکار استان خراسان رضوی

رامین ایرجی نقدر^۱، دکتر حسین پورسلطانی زرنندی^۲

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه پیام نور تهران ramini.rajai.65@gmail.com

^۲ عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت‌بدنی و علوم ورزشی

چکیده

هدف از این پژوهش مطالعه مدل معادلات ساختاری پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی بود. جامعه آماری این پژوهش را جانبازان و معلولان ورزشکار استان خراسان رضوی ($N=700$) تشکیل می‌دادند که از بین آنها ۱۸۱ نفر به شکل تصادفی به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری مورد استفاده پرسشنامه ۲۰ سؤالی رضایتمندی نیازهای اساسی (جوهران و همکاران، ۲۰۱۱) بود. روانی صوری و محتوایی پرسشنامه پس از ترجمه توسط اساتید متخصص تربیت‌بدنی در حوزه روان‌شناسی ورزش مورد تأیید قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آلفای کرونباخ برای تعیین پایایی، تحلیل عاملی تأییدی و t تک نمونه‌ای به منظور بررسی اختلاف میانگین‌ها در نرم افزارهای آماری SPSS و LISREL استفاده گردید. یافته‌های پژوهشی نشان دهنده پایایی ($\alpha=0.83$) برای پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی بود. در خصوص اعتبار سازه و بر اساس میزان روابط و T -value، تمامی عامل‌ها رابطه معناداری با مفهوم رضایتمندی نیازهای اساسی داشتند. شاخص‌های نسبت χ^2 به df (۱/۴۶) و $RMSEA=0.053$ هم برازش مدل‌ها را تأیید کردند. همچنین تمامی عامل‌ها توانستند پیشگوی خوبی برای مفهوم رضایتمندی نیازهای اساسی باشند، در نتیجه اعتبار درونی و بیرونی مدل "رضایتمندی نیازهای اساسی" مورد تأیید قرار گرفت.

کلید واژه‌ها: رضایتمندی نیازهای اساسی؛ جانبازان؛ معلولان؛ ورزشکار؛ معادلات ساختاری

مقدمه

در شرایط کنونی، انجام فعالیت‌های ورزشی برای جانبازان و معلولان اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده و از یک وسیله تفریحی و درمانی پای فراتر گذاشته و به عنوان عاملی در جهت تکامل نارسائی‌های جسمانی و روانی آنان مد نظر قرار می‌گیرد (شجاعی، ۲۰۰۳). نظریه رضایتمندی نیازهای اساسی به عنوان مبنایی از نظریه خودمختاری که رضایت از نیازهای جسمی و روانی را شامل می‌شود در نظر گرفته شده است (ریان و دسی، ۲۰۰۲). نظریه خودمختاری به طور گسترده برای توضیح و پیش‌بینی انگیزه انسان در زمینه‌های مختلف زندگی از جمله ورزش استفاده شده است (هدج، لندس، و ان جی، ۲۰۰۸). رضایت از نیازهای اساسی شامل نیازهای روحی، روانی و جسمی لازم برای بهبود عملکرد افراد می‌باشد (جیمز، آدیو، جوان، نیکوز، ۲۰۰۸). این نیازها برای به دست آوردن بینش عملکرد افراد و همچنین به منظور بررسی پتانسیل انگیزشی افراد مهم می‌باشد (ون دن بروک و همکاران، ۲۰۱۰). با توجه به رشد انجام تحقیقات در این زمینه و با توجه به اهمیت رضایتمندی نیازهای اساسی در ورزش، متأسفانه تأکید کمی برای ساخت ابزاری مناسب برای اندازه‌گیری رضایتمندی نیازهای اساسی به طور خاص برای استفاده در ورزش شده است. در تحقیقاتی که قبلاً در زمینه ورزش صورت گرفته است، محققان رضایتمندی نیازهای اساسی ورزشکاران را با استفاده از مقیاس حوزه‌های دیگر مانند کار و آموزش اندازه‌گیری کرده‌اند. این محققان با استفاده از تطبیق آن مقیاس‌ها و سازگاری آن با محیط ورزش به انجام تحقیقات می‌پرداختند. در برخی از مطالعات، قابلیت اطمینان نمرات حاصل از تطبیق آن مقیاس‌ها سؤال برانگیز به نظر می‌رسد، که این امر ممکن است سبب بروز مشکلاتی در زمینه نتایج به دست آمده شود؛ زیرا سؤالاتی که در آن مقیاس‌ها به کار گرفته می‌شدند ممکن بود با رضایتمندی نیازهای اساسی در زمینه ورزش متفاوت باشد (جوهران، لونسال، هاج، ۲۰۱۱). علاوه بر این شواهد نشان می‌دهد که تطبیق این مقیاس‌ها فاقد اعتبار سازه مطلوب در زمینه ورزش است. در واقع در برخی از مطالعاتی که از تطبیق مقیاس در زمینه ورزش استفاده کرده بودند،

برازش ناکافی مدل نیز مشاهده شد (رین بوس، دودا، ان تومانیس، ۲۰۰۴). حتی برخی از محققان هم که قابلیت اطمینان و اعتبار مطلوبی برای مقیاس‌ها به دست آورده بودند، در تحقیقات خود نتایج متفاوت و غیرباواری به دست آوردند (دوناف، کراکر، ۲۰۰۷). لذا هدف از انجام این پژوهش مطالعه مدل معادلات ساختاری پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی در جانبازان و معلولان ورزشکار استان خراسان رضوی می‌باشد.

روش

شرکت‌کنندگان و طرح پژوهشی

روش تحقیق از نوع معادلات ساختاری بوده که به صورت میدانی اجرا شده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه جانبازان و معلولان ورزشکار استان خراسان رضوی ($N=700$) تشکیل می‌دادند که از بین آنها ۱۸۱ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. از ۱۸۱ آزمودنی که در تحقیق شرکت کردند ۱۴۳ نفر (۷۹٪) مرد و ۳۸ نفر (۲۱٪) زن بودند. ۲۷ نفر (۱۴/۹٪) از آزمودنی‌ها نابینایان، ۱۳۹ نفر (۷۶/۸٪) معلول جسمی-حرکتی و ۱۵ نفر (۸/۳٪) معلول ذهنی بودند.

ابزار

پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی جوهان و همکاران (۲۰۱۱) که مشتمل بر ۲۰ سؤال و پنج عامل شایستگی (سؤال‌های ۱ تا ۵)، انتخاب (سؤال‌های ۶ تا ۹)، درک درونی منبع علیت (سؤال‌های ۱۰ تا ۱۲)، اراده (سؤال‌های ۱۳ تا ۱۵) و ارتباط (سؤال‌های ۱۶ تا ۲۰) است استفاده گردید. تمامی سؤالات بر مبنای مقیاس لیکرت هفت گزینه‌ای از کاملاً غلط=۱ تا کاملاً درست=۷ می‌باشد.

روایی صوری و محتوایی پرسشنامه پس از ترجمه توسط اساتید متخصص در حوزه‌های روانشناسی ورزشی و مدیریت ورزشی تعیین شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی و آزمون‌های آماری ضریب آلفای کرونباخ و تحلیل عاملی تأییدی در نرم افزارهای آماری SPSS و LISREL استفاده شد.

نتایج

پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی دارای ثبات درونی قابل قبولی ($\alpha = 0/83$) می‌باشد. در بررسی ثبات هر یک از عامل‌های پرسشنامه، نتایج نشان دادند که بالاترین مقدار آلفا مربوط به عامل انتخاب ($\alpha = 0/90$) و کمترین مقدار آلفا مربوط به عامل ارتباط ($\alpha = 0/71$) است.

جدول ۱. نتایج ضریب آلفای کرونباخ در مورد ثبات درونی پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی

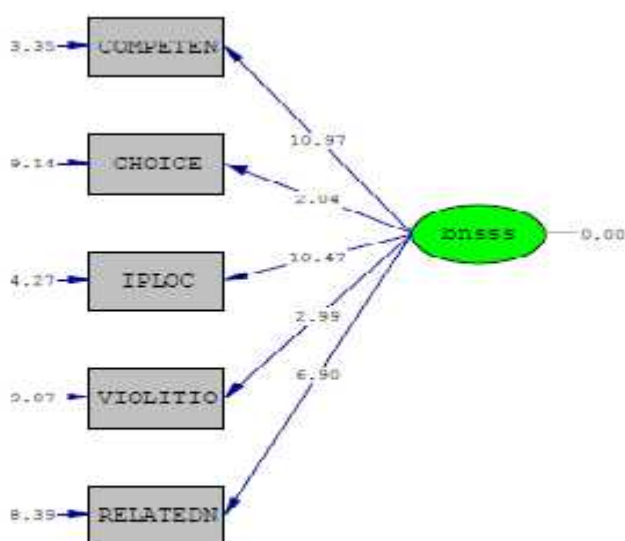
متغیرها	رضایتمندی	شایستگی	انتخاب	درک درونی	اراده	ارتباط
تعداد سؤالات	۲۰	۵	۴	۳	۳	۵
ضریب آلفا	۰/۸۳	۰/۸۴	۰/۹۰	۰/۷۸	۰/۷۶	۰/۷۱

بر اساس میزان رابطه و T-Value، عامل‌های ۵ گانه با مفهوم رضایتمندی نیازهای اساسی قید شده در جدول ۲ و شکل ۱ مشخص می‌شود که تمامی رابطه‌ها دال بر رابطه بین هر عامل با مقیاس رضایتمندی نیازهای اساسی مورد تأیید است.

جدول ۲. رابطه بین عامل‌ها با مفهوم مقیاس رضایتمندی نیازهای اساسی

ردیف	عامل‌ها	مفهوم	میزان رابطه	ضریب تعیین	T-Value	نتیجه
۱	شایستگی		۴/۴۴	۰/۷۲	۱۰/۹۷	تأیید
۲	انتخاب		۱/۱۲	۰/۰۲۹	۲/۰۴	تأیید
۳	درک درونی منبع علیت	BNSSS	۲/۷۰	۰/۶۵	۱۰/۴۷	تأیید
۴	اراده		۰/۶۸	۰/۰۶۲	۲/۹۹	تأیید
۵	ارتباط		۲/۸۳	۰/۲۹	۶/۹۰	تأیید

در آزمون خوبی برازش، تناسب مجموعه داده‌ها بررسی می‌شود که نسبت X^2 به df برابر با ۱/۴۶ و ریشه میانگین مجذور خطای تقریبی (RMSEA) که برابر با ۰/۰۵۳ می‌باشد، بنابراین مدل از برازش لازم برخوردار است. همچنین شاخص‌های $NNFI=۰/۹۷$ ، $NFI=۰/۹۶$ ، $AGFI=۰/۹۵$ و $GFI=۰/۹۸$ ، $RFI=۰/۹۲$ ، $IFI=۰/۹۹$ ، $CFI=۰/۹۸$ و $PNFI=۰/۶۵$ از طرفی شاخص مدل را تأیید کردند. از طرفی شاخص مدل را تأیید نکرد.

Chi-Square=7.34, df=5, P-value=0.19625, RMSEA=0.053

شکل ۱. تحلیل عاملی تأییدی: بار عاملی و واریانس خطای عامل‌های پرسشنامه (BNSSS)

بحث

هدف از انجام این پژوهش ساخت یک مقیاس جدید برای سنجش رضایتمندی نیازهای اساسی بود که شاخص‌ها و عامل‌هایی قابل اعتماد و معتبر داشته باشد. همچنین پایایی عامل شایستگی ($=۰/۸۴$)، عامل انتخاب ($=۰/۹۰$)، عامل درک درونی منبع علیت ($=۰/۷۸$)، عامل اراده ($=۰/۷۶$) و عامل ارتباط ($=۰/۷۱$) به دست آمد که مشخص می‌شود عامل انتخاب از پایایی بالاتری برخوردار می‌باشد. نتایج بیانگر آن است که ابزار رضایتمندی نیازهای اساسی در ورزش ابزار معتبری است که به پژوهشگران روانشناسی و مدیریت ورزشی، در ارزیابی رضایتمندی نیازهای اساسی جانبازان و معلولان ورزشکار کمک خواهد کرد. عامل‌هایی مشابه با عامل‌های پژوهش حاضر در تحقیقات دیگری مورد سنجش قرار گرفته است، که در این راستا جیمس و همکاران (۲۰۰۸) در تحقیقی بر روی ۵۳۹ ورزشکار پایایی عامل‌های استقلال، شایستگی و ارتباط

گزارش کردند. در بررسی رابطه عامل‌ها با پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی، عامل شایستگی، انتخاب، درک درونی منبع علیت، اراده و ارتباط با رضایتمندی نیازهای اساسی دارای رابطه معناداری بودند. بنابراین هر ۵ عامل توانسته‌اند پیشگوی خوبی برای پرسشنامه "رضایتمندی نیازهای اساسی" باشند. در نتیجه اعتبار درونی و بیرونی مدل (رضایتمندی نیازهای اساسی در ورزش) مورد تأیید قرار می‌گیرد. در آزمون خوبی برازش برای پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی، ۱ شاخص $PNFI=0/65$ برازش مدل را تأیید نکرد؛ ولی ۹ شاخص نسبت X^2 به df (۱/۴۶)، $RMSEA=0/053$ ، $NFI=0/96$ ، $NNFI=0/97$ ، $CFI=0/98$ ، $IFI=0/99$ ، $RFI=0/92$ ، $GFI=0/98$ و $AGFI=0/95$ برازش مدل را تأیید کردند. به عنوان نتیجه کلی، مدل رضایتمندی نیازهای از لحاظ شاخص‌های برازش مناسب می‌باشد. در نهایت بر اساس یافته‌های به دست آمده، پرسشنامه رضایتمندی نیازهای اساسی مقیاسی قابل اطمینان و معتبری است که می‌توان برای ارزیابی رضایتمندی جانبازان و معلولان ورزشکار از نیازهای اساسی‌شان استفاده نمود و نتایج پایا و باثباتی هم به دست آورد.

منابع

- Shijae, Hadi. (2003). Disability and Rehabilitation from the perspective of defining key terms, *Journal of Medical Engineering Research and amputees*, Vol.8, PP: 26-35.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: an organismic-dialectical perspective. In E. L. Deci, & R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* (pp. 3-33), Rochester, NY: The University of Rochester Press.
- Hodge, K., Lonsdale, C., & Ng, J. Y. Y. (2008). Burnout in elite rugby: relationships with basic psychological needs fulfilment. *Journal of Sports Sciences*, 26, PP.835-844.
- James W. Adie Joan L. Duda Nikos Ntoumanis. (2008). Autonomy support, basic need satisfaction and the optimal functioning of adult male and female sport participants: A test of basic needs theory, *Motiv Emot*, 32. PP. 189-199.
- Anja Van den Broeck, Maarten Vansteenkiste^ Hans De Witte', Bart Soenens^ and Willy Lens'. (2010). Capturing autonomy, competence, and relatedness at work: Construction and initial validation of the Work-related Basic Need Satisfaction scale, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83, PP. 981-1002.
- Johan Y.Y. Ng, Chris Lonsdale, Ken Hodge. (2011). The Basic Needs Satisfaction in Sport Scale (BNSSS): Instrument development and initial validity evidence, *Psychology of Sport and Exercise* 12, PP. 257-264.
- Reinboth, M., Duda, J. L., & Ntoumanis, N. (2004). Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and the psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation and Emotion*, 28, PP. 297-313.
- Donough, M. H., & Crocker, P. R. E. (2007). Testing self-determined motivation as a mediator of the relationship between psychological needs and affective and behavioral outcomes. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, PP. 645-663.